

HARIDUS- JA NOORTEVALDKONNA TÖÖTAJATE TÄIENDUSÕPPE KONTSEPTSIOON

Sissejuhatus

Demograafilised muutused, inimeste muutuvad eelistused ja eluviis, kliimamuutused, globaliseerumine ja tehnoloogia areng, demokraatia ja kodanikuühiskonna areng toob kaasa muutused inimeste elukorralduses ja töö olemuses ning see eeldab muutusi haridussüsteemis.

Haridus- ja Teadusministeeriumi lähiaastate peamine eesmärk on tagada Eestile piisavalt professionaalseid haridus- ja noortevaldkonna töötajaid, et kvaliteetne eestikeelne haridus oleks kõigile kättesaadav ning õpi- ja arenguvõimalused valikurohked. Tulemusvaldkonda „Tark ja tegus rahvas“ panustavad haridusvaldkonna arengukava 2021-2035 ja noortevaldkonna arengukava 2021-2035.

Haridusvaldkonna arengukavas 2021-2035 on sõnastatud kolm strateegilist eesmärki:

1. Õpivõimalused on valikurohked ja kättesaadavad ning haridussüsteem võimaldab sujuvat liikumist haridustasemete ja -liikide vahel.
2. Eestis on pädevad ja motiveeritud õpetajad ja koolijuhid, mitmekesine õppekeskkond ning õppijast lähtuv õpe.
3. Õpivõimalused vastavad ühiskonna ja tööturu arenguvajadustele.

Noortevaldkonna arengukavas 2021-2035 on sõnastatud neli strateegilist eesmärki:

1. **HOOG** – Noored on loov ja ühiskonda hoogsalt edasiviiv jõud – hariduse, kultuuri, majanduse, keskkonna ja teiste valdkondade nügijad ning eestvedajad.
2. **OSA** – Noorte õiguste kaitsmine riigis on järjepidev ning noorte aktiivne kodanikuosalus toetatud.
3. **ISE** – Kvaliteetne noorsootöö (sh noorte huviharidus) on kättesaadav üle Eesti ning loob kõigile noortele võimalused mitmekülgseks arenguks, eduelamusteks, kogemuste pagasi rikastamiseks ja iseseisvumiseks.
4. **KINDLUS** – Noorte üksijäämist ja eemaldumist märgatakse ning ennetatakse kindlustunnet suurendava turvavõrgustiku abil.

Selleks, et Eestis oleks piisavalt pädevaid ja motiveeritud haridus- ja noortevaldkonna töötajaid, õppekeskkonnad oleksid mitmekesised ja õpe lähtuks õppijast, peavad haridus- ja noortevaldkonna töötajate enesetäiendamise võimalused olema kvaliteetsed, eesmärgipärased, mõjusad ja kättesaadavad.

Strateegiliste eesmärkide saavutamiseks on Haridus- ja Teadusministeerium koostöös partneritega töötanud välja haridus- ja noortevaldkonna töötajate täiendusõppe kontseptsiooni. Kontseptsiooni rakendamise ja juhtimise eest vastutab Haridus- ja Teadusministeerium. Kontseptsiooni rakendamisel on peamised osapooled Haridus- ja Teadusministeerium, ülikoolid, sihtrühma eriala-, kutse- ja ametiühendused. Täiendusõppe kontseptsioon on kooskõlas täiskasvanute koolituse seadusega ja selle juurde kuuluva täienduskoolituse standardiga ning õpetajate koolituse raamnõuete määrusega.

MÕISTED

Haridusasutus – koolieelne lasteasutus, üldhariduskool, huvikool, kutseõppeasutus (sh kutseõpet pakkuv kõrgkool kutseõpet võimaldavate õppekavade osas).

Noorsootöö asutus – noortepoliitikat, noorsootööd ja selle erinevaid tegevussuundi (noorteinfo, avatud noorsootöö, huvitegevus jne) korraldav asutus. Lisa 1 KINNITATUD haridus- ja teadusministri käskkirjaga „Haridus- ja noortevaldkonna töötajate täiendusõppe kontseptsiooni kinnitamine“

Haridusvaldkonna töötajad – alus-, üld- ja kutsehariduse õpetajad, tugispetsialistid (eripedagoogid, logopeedid, sotsiaalpedagoogid, koolipsühholoogid), vastavate haridusasutuste juhid (sh õppejuhid).

Noortevaldkonna töötajad – huvihariduses ja noorsootöös vahetult noortega töötavad spetsialistid ning noorsootööd, noorte huviharidust ja huvitegevust pakkuvate või koordineerivate asutuste juhid¹.

Täiendusõpe – Käesoleva kontseptsiooni raames mõistetakse täiendusõppena süsteemset tegevust, mis on haridus- ja noortevaldkonna töötajate enesearengu kaudu suunatud laste ja noorte arengu toetamisele. Täiendusõpe on tööalane enesetäiendamine ehk õppimine laiemalt, mis hõlmab nii kutse-, ameti- ja/või erialaste teadmiste, oskuste ja vilumuste omandamist ja täiendamist kui ka individuaalset enesetäiendamist õppematerjalide jmt abil, kursustel osalemist, õpet juhendaja abil, õppimist teiste juhendamisel, õppereise, kolleegide vastastikkust tööalast nõustamist, sh parimate kogemuste ja teadmiste jagamist jmt.

¹ Huvihariduse õpetaja, treener, huvitegevuse juhendaja, huvijuht, (mobiilne) noorsootöötaja, maleva rühmajuht, noortelaagri kasvataja, noorteühingute liidu ja noorteühingu juht ja töötaja, huvikooli direktor, noortekeskuse juht, noorsootööühingu juht ja töötaja, maleva koordinaator, noortelaagri juhataja, noortepoliitikat, noorsootööd, huviharidust ja -tegevust kujundavad ning korraldavad spetsialistid.

Formaalõpe – on koolieelses lasteasutuses, üldharidus-, kutse- ja kõrgkoolis õppekava alusel toimuv eesmärgistatud õpe, mida viivad läbi spetsiaalse ettevalmistuse ja kvalifikatsiooniga õpetajad või õppejõud.

Mitteformaalõpe – on eesmärgistatud vabatahtlik õpe, mis toimub kindla õppeprogrammi alusel ja kindlatele huvirühmadele erinevates keskkondades. Mitteformaalse õppe võimalusi pakuvad noorsootöö, huviharidus, vabaharidus ja täiskasvanute täienduskoolitused.

Õppiva organisatsiooni põhimõtted – isiklik meisterlikkus, mentaalsed mudelid (sisemised eelarvamused, uskumused, eeldused), ühine visioon, meeskonnatöö õppimine, süsteemne mõtlemine – need põhimõtted aitavad organisatsioonil luua kultuuri, kus õppimine ja areng on pidevad protsessid, mis on vajalikud selleks, et organisatsioon saaks kohaneda muutuvate tingimuste ja väljakutsetega. (Peter Senge "The Fifth Discipline")

1. KONTSEPTSIOONI EESMÄRK, SIHTGRUPP JA RAKENDAMISE OODATAVAD TULEMUSED

1.1. Kontseptsiooni **eesmärk** on määratleda haridus- ja noortevaldkonna töötajate täiendusõppe üldised põhimõtted ning selle rakendamisel osapoolte ülesanded ja vastutus. Kontseptsioon korrastab ja arendab edasi senist täiendusõppe süsteemi, on ressursside jaotuse aluseks ning panustab haridusvaldkonna arengukava ja noortevaldkonna arengukava strateegiliste eesmärkide saavutamisse.

1.2. Kontseptsiooni **sihtgrupp** on haridus- ja noortevaldkonna töötajad.

1.3. **Kontseptsiooni rakendamise oodatavad tulemused.**

1.3.1. Täiendusõppe süsteem on terviklik ja seda juhitakse sihipäraselt ja efektiivselt. Osapoolte vahel on toimiv koostöö ning selge ülesannete ja vastutuse jaotus täiendusõppe planeerimisel, korraldamisel, läbiviimisel ja mõju hindamisel.

1.3.2. Täiendusõpe aitab saavutada sidusust erinevate haridustasemetega ja haridusliikide vahel, sh toetab mitteformaal- ja formaalõppe lõimimist ning loob võimalused töötamise ja õppimise paindlikuks ühendamiseks. Täiendusõpet kavandades lähtutakse asutuse vajadustest ning tehakse kindlaks osalejate eelteadmised ja oskused.

1.3.3. Täiendusõppe vormid on mitmekesised ja praktilised.

1.3.4. Haridus- ja noortevaldkonna asutused toimivad õppiva organisatsiooni põhimõtete alusel ja väärtustavad personaliarendust. Haridusasutustes veavad professionaalse arengu ja enesetäiendamise protsessi juhid, õppejuhid ning meister- ja vanemõpetajad, sh kutseõpetajad. Noortevaldkonna asutustes veavad professionaalse arengu ja

enesetäiendamise protsessi asutuste juhid ja/või noortepoliitikat, noorsootööd, huviharidust ja -tegevust kujundavad ning korraldavad spetsialistid.

1.3.5. Haridus- ning noortevaldkonna asutustes kohapeal ja asutuste vahelise koostööna toimuv täiendusõpe on kujunenud professionaalse arengu olulisteks allikateks. Asutuseväliste täiendusõppe programmide roll on uute võimaluste, ideede ja käsitusviiside tutvustamine, asutuste vahelise koostöö soodustamine ning tulemusliku asutusesisese täiendusõppe toetamine.

1.3.6. Täiendusõppeks eraldatud rahaliste ressursside ning aja tõhusa planeerimise ja kasutamise tulemusel on mitmekesiste ja paindlike õpivormidega täiendusõppe kättesaadav kõikidele haridus- ja noortevaldkonna töötajatele.

2. TÄIENDUSÕPPE EESMÄRK JA PÕHIMÕTTED

2.1. Täiendusõppe **eesmärk** on luua haridus- ja noortevaldkonna töötajatele võimalused järjepidevaks professionaalseks arenguks ja eneseanalüüsiks ning kujundada hoiakuid, mille kaudu omandatud teadmisi ja oskusi parimal moel rakendada laste ja noorte arengu ning heaolu toetamiseks.

2.2. Täiendusõppe korraldusel lähtutakse järgnevatest **põhimõtetest**:

2.2.1. Haridus- ja noortevaldkonna töötajate täiendusõppe korraldus on mitmetasandiline, hõlmates riiki, asutuse omanikku/pidajat, asutust ja üksikisikut. Igal tasandil on oma ülesanded ja vastutus koolitusvajaduse hindamisel, täiendusõppe planeerimisel ja ressursside jaotamisel, koolituste korraldamisel, mõju hindamisel ja osalusarvestuse pidamisel.

2.2.2. Riiklikult rahastatud täiendusõpe põhineb täiskasvanute koolituse seadusel ja täienduskoolituse standardil, kutsestandarditel, riiklikult olulistel strateegilistel dokumentidel, lähtub haridus- ja noortevaldkonda käsitlevate uuringute tulemustest, uuendustest haridus- ja noortevaldkonnas ja hariduskorralduslikest muudatustest ning toetab riiklike õppekavade ning haridus- ja noortevaldkonna arengukavade elluviimist.

2.2.3. Täiendusõpe lähtub kutsestandardites ja haridusasutuste juhtide puhul kompetentsimudelidest kokku lepitud kompetentside arendamise vajadusest.

2.2.4. Täiendusõpe võimaldab planeerida, kuidas uusi ideid, meetodeid ja oskusi järjepidevalt, struktureeritult ja arengut toetavalt täiustada ning oma igapäevatoos praktiseerida, lähtudes sellest, kuidas lapsed ja noored ning haridus- ja noortevaldkonna asutuste meeskonnad pideva professionaalse arengu ja enesetäiendamisega kaasnevatele muutustele reageerivad.

2.2.5. Prioriteetsete valdkondade täiendusõpet, mida rahastab riik, korraldavad õpetajakoolituse ja noortevaldkonna alase koolituse eest vastutavad ülikoolid ning vastavalt vajadusele suunatakse rahalisi vahendeid ka avatud koolitusturule.

3. OSAPOOLTE ÜLESANDED JA VASTUTUS

3.1. Üksikisiku tasand

Üksikisik:

3.1.1. vastutab enesearendamise ja kvalifikatsiooni säilitamise eest vähemalt ametikohale esitatavate nõuete ulatuses. Haridus- ja noortevaldkonna töötaja on ise aktiivne õppija, kes planeerib, juhib ja hindab oma õppimist ning professionaalset arengut;

3.1.2. kasutab enda professionaalseks arenguks aktiivselt kõiki õppimise võimalusi (iseseisev õpe, erialase kirjanduse lugemine, kogemuse jagamine oma kollektiivis ja väljaspool seda, stažeerimine ja koostöö asutuste ja ettevõtetega enesearenguks jne) ja rakendab omandatud oma töös;

3.1.3. hindab (eneseanalüüsi kaudu) oma täiendusõppevajadust, võttes aluseks kutsestandardi või kutsestandardil põhineva hindamisinstrumendi, asutuse arenguplaani jms korralduslikud dokumendid. Täiendusõppe vajadus räägitakse läbi ja lepitakse kokku arengu-/koostöövestlusel. Otsuse täiendusõppe võimaldamise kohta teeb tööandja, kui täiendusõpe toimub tööajal ja/või seda rahastab tööandja;

3.1.4. arenguveestlusel/koostöövestlusel kokku lepitud professionaalse arengu vajadus kajastub organisatsiooni täiendusõppeplaanis, pikemaajalise arendustegevuse korral koostab õppija endale individuaalse arenguplaani;

3.1.5. peab kinni haridus- ja noortevaldkonna asutuse sisekorrast, mis reguleerib täiendusõppele registreerumist, omandatu mõju hindamist, täiendusõppes osalemise arvestuse pidamist jms ülesandeid;

3.1.6. oma arenguvajaduse hindamisega annab tagasisidet riiklikult finantseeritava täiendusõppe prioriteetide määratlemisse ja osaleb protsessis eriala-, ameti-, kutseliidu/-ühenduse kaudu;

3.1.7. täiendusõppe programmide käigus on osalejatel ülesanne regulaarselt hinnata, millist mõju avaldavad uued käsitlusviisid lastele ja noortele ning asutuste meeskondadele.

3.2 Asutuse tasand

Asutus oma esindaja kaudu:

3.2.1. annab tagasisidet riiklikult finantseeritava täiendusõppe prioriteetide määratlemisse ja osaleb protsessis koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumi ja teiste partneritega kutseorganisatsiooni(de) kaudu;

3.2.2. võtab töötajate täiendusõppevajaduse hindamise aluseks arenguplaanid, sise- ja välishindamise tulemused, akrediteerimised jmt dokumendid ning arengu-/koostöövestlusel kutsestandardi/kompetentsimudeli alusel kokku lepitud täiendusõppevajadused. Koostab täiendusõppevajaduse alusel asutuse koolitusplaani. Täiendusõppele registreerumine, osapoolte ülesanded mõju hindamises, kohustused koolitusarvestuse pidamises reguleeritakse asutuses vastava korraga;

3.2.3. toetab täiendusõppes omandatu rakendamist igapäevases tööprotsessis;

3.2.4. annab konstruktiivset tagasisidet töötajatele ja hoiab õppiva organisatsiooni kultuuri toetavat keskkonda. Selle saavutamiseks loob haridus- ja noortevaldkonna asutuse juht keskkonna kogemuste jagamiseks, neist õppimiseks ja jätkukoolituseks, soodustab asutuste üleste ja valdkondlike võrgustike tekkimist parimate kogemuste ja teadmiste jagamiseks, suhtub toetavalt valdkondlike metoodikakoolituste korraldamisse;

3.2.5. tagab korrektse täiendusõppes osalemise arvestuse kokku lepitud infosüsteemis, et võimaldada üleriigiliste analüüside teostamist.

Sealhulgas kutseõppeasutus:

3.2.6. koolitab kutseõpetajaid (koolide ülestel täienduskoolitustel), et soodustada õpetajate parimaid kogemusi ja teadmisi vahendavate võrgustike tekkimist;

3.2.7. korraldab õpetajaskonna arenguks ettevõtete praktikajuhendajate koolitusi ja toetab stažeerimist ning koostööd ettevõtetega ja ülikoolidega;

3.2.8. määratleb koostöös tööandjate esindajatega (koostööpartneritega) õpetajate täiendusõppe vajaduse lähitulevikus seoses kvalifikatsioonide, tööjõu, uute oskuste ja kompetentsidega.

3.3. Haridus- ja noortevaldkonna asutuse pidaja tasand

Haridus- ja noortevaldkonna asutuse pidaja:

3.3.1. annab tagasisidet riiklikult finantseeritava täiendusõppe prioriteetide määratlemisse ja osaleb protsessis katusorganisatsiooni kaudu;

3.3.2. hindab ja kavandab asutuste eelarve planeerimise käigus koostöös asutuse juhiga täiendusõppevajadust, on valdavalt nõustaja ja soovitaja rollis. Jälgib, et täiendusõppeks planeeritud ressursid oleksid kasutatud sihipäraselt ja võimalusel leiab lisaressursid asutuste meeskondade arendamiseks;

3.3.3. viib läbi arenguveestluse asutuse juhiga ning koos määratletakse juhi täiendusõppe ja/või mentori, *coachi* vajadus;

3.3.4. tagab ressursid asutuse juhtide ja õpetajate täiendusõppeks. Riigipoolne täiendusõppe toetus haridusasutustele ei ole kulupõhine, tegeliku ressursivajaduse määratleb ja kulud katab haridusasutuse pidaja;

3.3.5. jälgib, et rahalised vahendid täiendusõppeks saaksid tasakaalustatult kõik pidaja hallatavad asutused;

3.3.6. hindab täiendusõppe mõju asutuse arengule, lähtudes kokku lepitud tulemuslikkuse indikaatoritest.

3.4. Riigi tasand

Haridus- ja Teadusministeerium:

3.4.1. planeerib haridus- ja noortevaldkonna töötajate täiendusõpet koostöös erinevate osapooltega, sh koostöös erinevate ministeeriumidega;

3.4.2. määratleb koostöös partneritega täiendusõppe prioriteedid, lähtudes haridus- ja noortevaldkonna arengukavadest, sotsiaalsetest muudatustest, hariduskorralduse muudatustest ning nende analüüsi ja seire tulemustest. Kasutab tulemust ressursside planeerimise alusena. Prioriteedid sõnastatakse viieks aastaks ja vastavalt vajadusele korrigeeritakse iga-aastaste tegevuskavadega;

3.4.3. tagab ressursid riiklikul tasemel prioriteetsete teemadena määratletud täiendusõppe läbiviimiseks. Toetab aine- ja eriala-, ameti- ja kutsealaste võrgustike tööd;

3.4.4. hindab uuringute tulemuste ja asjakohaste arengukavade ja tegevuskavade indikaatorite põhjal täiendusõppe mõju kutsestandardis/kompetentsimudelis kokku lepitud kompetentside omandamisele ja rakendamisele;

3.4.5. tagab haridusasutuse juhi ja õpetaja enesehindamise aluseks olevate hindamisinstrumentide olemasolu ning hoiab neid ajakohasena, et tõhustada töötajate eneseanalüüsi ja arendusvajaduse väljaselgitamist;

3.4.6. määratleb nõuded täiendusõppe arvestuse pidamisele.

3.5. Ülikoolide roll

Ülikool:

3.5.1. töötab välja metoodika, korraldab täiendusõpet haridus- ja noortevaldkonna töötajatele ning toetab ja nõustab neid tööalaselt;

3.5.2. pakub esmaõppega sidustatud täiendusõpet, mis on õppija vajadusi arvestav, mõjus ja paindlik;

3.5.3. töötab välja eelhindamisvahendid, mis on eelduseks personaalsete õpiteekondade planeerimisel;

3.5.4. kogub ja vahetab asjakohaseid valdkondlikke teadmisi ja kogemusi nii Eestist kui mujalt maailmast, kohandab neid kohalikele oludele ning toetab juurutamist ja kasutamist;

3.5.5. kaasab oma tegevusse praktikuid ja teeb koostööd eriala-, ameti- ja kutseühendustega, et tõhustada praktilise tegevuse ning teaduse- ja arendustöö lõimumist;

3.5.6. annab tagasisidet täiendusõppe vajaduse määratlemiseks ja osaleb täiendusõppe prioriteetide seadmisel koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumi ja teiste partneritega.